Angela COŞCIUG

PERSPECTIVE STATICE ŞI DINAMICE ÎN ABORDAREA TEXTULUI

Majoritatea lingviştilor ce-şi propun drept obiect de cercetare nivelul suprafrastic al limbajului concep textul atît ca proces al activităţii de vorbire, cît şi ca rezultat al acesteia, noţiune aplicabilă atît la sfera vorbirii, cît şi la cea scrisă [2, 104]. Astfel, *textul conceput iniţial, ca şi textul-reproducere a vorbirii orale descoperă caracterul rezultativ al enunţului, în timp ce textul oral, neînregistrat pe bandă de casetofon, accentuează caracterul procesual al enunţului* [5, 67]. Prin urmare, *noi creăm textul, cînd vorbim sau scriem* [6, 63] şi el este static sau dinamic.

Textul *static* (monologul) nu este textul „în acţiune", ci *o vorbire adresată sieşi ce, prin urmare, nu presupune o reacţie verbală* [7, 239]: *Aujourd'hui je suis peut-être l'homme le plus heureux du monde / Je possède tout ce que je ne désire pas / Et la seule chose à laquelle je tienne dans la vie chaque tour de l'hélice m'en rapproche / Et j'aurai peut-être tout perdu en arrivant* (B. Cendrars).

Textul *dinamic* (dialogul) însă este textul la baza căruia este pus principiul funcţional: „*Qui aimes-tu le mieux, homme énigmatique, dis? ton père, ta mère, ta soeur ou ton frère?" „Je n'ai ni père, ni mère, ni soeur, ni frère". „Tes amis?" „Vous vous servez là d'une parole dont le sens m'est resté jusqu'à ce jour inconnu". „Ta patrie?" „J'ignore sous quelle latitude elle est située". „La beauté?" „Je l'aimerais volontiers, déesse et immortelle". „L'or?" „Je le hais comme vous haïssez Dieu". „Eh! qu`aimes-tu donc, extraordinaire étranger?" „J'aime les nuages… les nuages qui passent… là-bas… là-bas… les merveilleux nuages!"* (Ch. Baudelaire).

Delimitarea acestui tip de text s-a făcut tîrziu în lingvistică, deoarece ea *se interesa foarte puţin de particularităţile de organizare a enunţării* [3, 83], [12, 6]. Astfel, lozinca „Studiaţi vorbitorul!" a fost înaintată în lingvistică abia de P. Budagov [8, 83] şi V. Zveaghinţev [12, 6]. Totuşi încercări de a studia enunţul din perspectivă generativă au fost întreprinse şi pînă la aceşti cercetători. Încă L**.** Şcerba pleda pentru tratarea enunţării în dinamica generării ei şi nu drept produs static [20, 253]. Din păcate, aceste tentative nu s-au constituit, la timpul lor, într-o strategie de cercetare.

În ultimul timp însă, în lingvistică s-au reliefat diferite modalităţi de cercetare generativă a enunţului care, de cele mai dese ori, contrapun propoziţia şi fraza (unităţi formale ale limbii) enunţului, unitate funcţională ce *denumeşte o porţiune a situaţiei extralingvale* [adică *o porţiune a realităţii reflectată în limbă, o parte a materiei în mişcare…, [ce] apare ca rezultat al coordonării obiectelor materiale şi a stărilor acestora* [10, 156]], şi se încadrează în acte de comunicare ce presupun o reţea întreagă de interactanţi.

Abordarea enunţului prin prisma particularităţilor interactanţilor a făcut să apară mai tîrziu şi unele discipline noi ca psiholingvistica şi teoria comunicării ce tratează entitatea „text" drept „operaţie" şi nu drept rezultat al actului de vorbire [13, 69], deoarece orice *totalitate este concepută drept complex ce se constituie nu prin îmbinarea unor elemente aparte, ci prin transformarea dinamică a „operaţiilor" în „acţiuni" mai complexe, care, la rîndul lor, se transformă într-o activitate mai complexă* [14, 266].

Din aceeaşi perspectivă dinamică, A**.** Leontiev defineşte textul drept *totalitate verbală finisată funcţional, semantic şi intonaţional* [ibidem]. Pentru cercetător, textul este ceea ce A. Smirniţki numeşte „act de vorbire", iar funcţiunea textului depinde de scopul activităţii de vorbire.

Pentru O. Ahmanova, dialogul este *una dintre formele vorbirii, în*

BDD-A20866 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:08 UTC)

cadrul căreia orice enunţ adresat interlocutorului este încorsetat de graniţele temei propuse pentru discuţie. Enunţurile sale sînt scurte şi au o structură sintactică relativ simplă [7, 132].

În viziunea lui M. Bahtin însă, dialogul este conceput, în sensul restrîns al cuvîntului, drept forma cea mai importantă a interacţiunii verbale şi, în sensul larg al cuvîntului, drept comunicare cu voce tare a două persoane, dar şi drept comunicare verbală în genere. În accepţia acestui cercetător, dialogul sau schimbul de cuvinte este forma cea mai naturală a vorbirii. Chiar şi formele structurate monologic sînt totdeauna dialogice prin esenţă [citat după 2, 111].

Referindu-se la trăsăturile specifice dialogului (schimb rapid de enunţuri-replici, prezenţa unui receptor, lipsa cugetării prealabile etc.) şi monologului (enunţ de proporţii, enunţ generat de o persoană etc.), L. Iakubinski atestă, mai întîi, că în vorbirea curentă dialogul şi monologul deseori se împletesc[1] [21, 56]: *[…] monologul […], ca formă a vorbirii […], coexistă cu dialogul.* Cercetătorul relevă totodată caracterul artificial al monologului (*monologul necesită o descriere specială, ca formă a vorbirii*, *el se înscrie greu în ceea ce numim comunicare verbală* [ibidem]) şi acceptă, împreună cu L. Şcerba, că *limba îşi găseşte existenţă reală doar în dialog* [19, 87]. Reiese că dialogul se opune monologului atît **structural**[2], cît şi **funcţional**.

Spre deosebire de monolog, se mai caracterizează şi printr-un grad mai înalt de *aglutinare*, asigurat, în mare măsură, de cuvîntul ce introduce propoziţia a doua în dialog [16, 64]. În acest sens, majoritatea cercetătorilor identifică chiar **coeziunea dialogală**, *asigurată de sensul, tema şi conţinutul dialogului* [11, 39]: dialogul înglobează *un lanţ coerent de gînduri-raţionamente,* deoarece este *o formaţie verbală, în cadrul căreia doi interactanţi parcă exprimă un gînd, deci o structură cu o temă abordată de doi vorbitori* [17, 34].

După M. R. Mayenowa însă, dialogul nu este un text coerent, deoarece nu este totdeauna *un enunţ* ***monotematic*** *al unui generator, adresat unui receptor* [15, 253] (cercetătoarea identifică un generator şi în cazul cînd textul este creat de un grup de actanţi, iar un receptor este conceput drept un „anturaj" oarecare, pe care generatorul îl vrea în rol de adresat al textului): el înglobează elemente imprevizibile ce apar atunci cînd interactanţii lasă în suspensie un subiect (lucru interzis autorului unui monolog) sau trec brusc la altul.

Ar reieşi deci că dacă existenţa **temei** unice este condiţia de bază a existenţei unui text coerent, dialogul ce suportă trecerea neaşteptată la alt subiect se prezintă drept text incoerent.

Însă abordarea subiectului unic nu garantează pe deplin constituirea unui text coerent. Mai este nevoie de un şir de condiţii ca dialogul să devină o formaţie coerentă. Le nominalizăm împreună cu I. Gorşkova [citată după 18, 99]:

– **dependenţa gramaticală a propoziţiilor-replici de propoziţia iniţială** ce se reliefează prin structura sintactică incompletă a acestora şi prin prezenţa concordanţei gramaticale a propoziţiilor: *„A qui lui avez-vous conseillé de le confier?" „**A ses chefs**"* (G. Simenon);

– **caracterul cvasisemantic al propoziţiilor-replici**, relevat prin utilizarea specifică a pronumelor personale: *„Piquemal vous a ensuite porté le rapport?" „Je ne **l**'ai pas revu. **Il** proposait de me le remettre le lundi ou le mardi, le mercredi au plus tard. Je **lui** ai répondu que je ne voulais pas, pour des raisons que vous devez comprendre, que le document me passe entre les mains"* (idem);

– **prezenţa corelaţiei componentelor dialogului la nivel de analiză în constituenţi imediaţi** (corelaţia în discuţie este asigurată de ordinea cuvintelor în propoziţii-le-replici): *„Il osait à peine regarder celui-ci, tant il craignait sa réponse". „**C'est bien lui.** Sauf qu'il m'a paru un peu plus âgé". „**C'est l'homme** qui a accosté M. Piquemal et est sorti de chez vous avec lui?" „**C'est lui"*** (idem);

– **continuitatea comunicativă a constituenţilor dialogului**

BDD-A20866 © 2004 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:08 UTC)

(întrebarea presupune, de cele mai dese ori, un răspuns): *„Je devrais le reconnaître?” „**Pas nécessairement**”* (G. Simenon). *„Il m’a recommandé de la lui porter à signer”. „Qu’as-tu répondu?” „**Que cela ne me regardait pas. Que j’attendrais vos ordres**”. „Tu sais s’il y a séance de nuit à la Chambre?” „**Je ne crois pas. J’ai entendu dire que ce serait fini vers cinq heures**”* (idem).

Delimitarea monologului de dialog facilitează identificarea invariantei epistemologice a structurii informaţionale de bază a limbii. Ea se mai face şi în **scopul analizei** discursurilor statice şi dinamice: în discursurile statice, lingviştii identifică informaţia *cognitivă* de bază, în cele dinamice – informaţia *comunicativă* sau *generativă*, adică informaţia suplimentară [1, 49]. În acest sens, unii lingvişti identifică în monolog informaţia *presupoziţională, contextuală* şi *subcontextuală,* iar în dialog – informaţia *implicită, codificată* şi *subcodificată.*

Diferit este şi **obiectul analizei**: prin monolog, savanţii studiază particularităţile limbii ca *rezultat* al activităţii de comunicare, prin dialog – particularităţile limbii ca *proces* [ibidem].

Din perspectivă **funcţională**, monologul se prezintă drept *unitate* cu particularităţi semantice şi funcţionale, iar dialogul – drept *unitate* ce fixează condiţiile normale de realizare a comunicării.

Doar din perspectivă **categorială**, aceste tipuri de discurs sînt similare: ambele reflectă situaţii, au carcasă semantică şi categorii semantico-funcţionale.

NOTE

[1] Mai des – în discursurile literare.

[2] Din perspectivă structurală, dialogul mai este conceput şi drept *element superfrastic* [al limbajului] [L. Reimankowa, citată după 4, 96], text *fără hotare, în sensul că frontiera lui de jos poate să pară deschisă* [9, 323].

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Adam, J.-M., *Les textes. Types et prototypes* // Linguistique / 1996, 108 p.

2. Agricola, E., *Vom Text zum Thema* // Probleme der Textgrammatik II, Berlin, Halle&Saale, 1976, p. 103-118.

3. Austin, J.-L., *Quand dire c’est faire*, trad. de l’anglais, Paris, Seuil, 1970, 226 p.

4. Bellert, I., *On a Condition for the Coherence of Texts* // Semiotica II, 1970, nr. 4, p. 8-15.

5. Harweg, P., *Textlinguistik* // Perspektiven der Linguistik, Stuttgart, BD 2, 1974, p. 89-136.

6. Skalicka, V., *Text, Kontext, Subtext* // Slavia pragensia III, Philologica, 1961, nr. 3, p. 56-68.

7. Ахманова А. *Словарь лингвистических терминов*, Москва, Наука, 1966, 456 с.

8. Будагов П. *Человек и его язык*, Москва, Изд-во МГУ, 1976, 429 с.

9. Выгоцкий Л. *Избранные психологические исследования*, Москва, Наука, 1973, 326 с.

10. Гак В. *Высказывание и ситуация* // *Проблемы структурной лингвистики*, Москва, Наука, 1973, с. 132-158.

11. Занько С. *Основные вопросы лингвистической теории диалога*, Свердловск, Наука, Уральское управление, 1971, 306 с.

12. Звегинцев В. *Язык и лингвистическая теория*, Москва, Изд-во МГУ, 1973, 248 с.

13. Кацнельсон С. *Типология языка и речевое мышление*, Ленинград, Наука, 1972, 216 с.

14. Леонтьев А. *Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации* // *Синтаксис текста*, Москва, Наука, 1979, с. 256-278.

15. Mayenowa, M. R., *Poetyka teoretyczna* // *Zagadnienia jezyka,* Wroclaw, Wroska, 1974, p. 249-257.

16. Mistrik, I. *Rekurencia v texte* // SR, 1969, nr. 34, p. 62-89.

17. Тураль, Л., *Интона-циональная организация диологических единиц*, Свердловск, Наука, 1972, 223 с.

18. Шведова, Н., *К изучению русской диологических речи,* Москва, Наука, 1979, 198 с.

19. Щерба, Л., *Восточно-лужицкое наречие*, Петербург, тип. А. Э. Коллинс, 1915, том III, 194 с.

20. Щерба, Л., *О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании*. Язык, система и языковая деятельность. Ленинград, Прогресс, 1974, 260 с.

21. Якубинский, Л., *О диологической речи* // Русская речь, Москва, Наука, 1990, 556 с.

BDD-A20866 © 2004 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:08 UTC)